

ÉRTESÍTŐ.

I. Az Erdélyi Múzeum-Egylet közgyűlése.

Az Erdélyi Múzeum-Egylet ápril hó 26-án délelőtt tartá évi rendes közgyűlését a tagok szép számú részvéte mellett. Az elnöki tisztet gr. Esterházy Kálmán teljesíté, tőle megszokott tapintattal és buzgalommal. A közgyűlést a következő magvas beszéddel nyitotta meg:

Tisztelt közgyűlés!

Minden életképes intézet — és ilyennek bizonyult alapítása és alakulásától kezdve az erdélyi Múzeum-Egylet — rendszeres és fokozatos fejlődésében, az időt és a rendelkezésére álló eszközöket céljainak megfelelőleg felhasználva, mind intenzivebb és extenzivebb munkásság kifejtésére törekszik; melynek határt csak szabályai és anyagi ereje szabnak.

A t. közgyűlésnek a ma előadandó igazgatósági és szakosztályi jelentések tanubizonyságot fognak tenni az egylet múlt évi úgy intenzív, mint extenzív tevékenységéről, mely egyrészt nyilvánul a szakosztályok tudományos munkásságában, másrészt a gyűjtemények gyarapításában és új kutatási körök sorba vételében.

A múlt év eseményeiről beszámolva, az első helyen áll azon kegyeletes emlékünnepe, melyet az egylet egyik nagynevű alapvetője emléksobrának leleplezésével rendezett; a mint az ércszobor a fénylő nap sugarait veri vissza, úgy áraszt fényt e díszes állandó megemlékezés az egyletre.

Tisztviselői karában egy szomorú veszteség érte az egyletet, pénztárnokának, Móricz Istvánnak, elhunytával, e buzgó és lelkiismeretes tisztviselő emléke megérdemli, hogy a t. közgyűlés jegyzőkönyvileg méltassa.

Üdvözölve a t. közgyűlést, kívánom, hogy működése és rendelkezései az egylet céljainak szolgáló fejlődését segítsék elő, mindenha jelszavunk lévén, a multat megbecsülve a jövőt biztosítani.

Az erdélyi Múzeum-Egylet közgyűlését megnyitottnak nyilvánítom.

A gyűlés a beszédet élénk éljenzéssel fogadta.

Az elnöki megnyitó után dr. Finály Henrik egyleti titkár olvasta fel a választmány által elfogadott jelentését, mely a következő:

Tisztelt közgyűlés!

Ha egy tervszerűen megalakult szervezet sok évi szabályszerű működés után oda jutott, hogy az egyenletes gyakorlat következtében úgy az egészre, mint az egyes szervekre nézve a célszerűnek tapasztalt szabály szintűgy ösztön módjára hat a szervezet összes ténykedésére: oly állapot keletkezik, a melyben rendkívüli események és intézkedések csak zavaró hatással lehetnek a működés rendes folyására, és noha kétséget nem szenved, hogy bizonyos körülmények közt rázkodások üdvös hatásuak is lehetnek, mégis alig képzelhető eset, hogy a netán szükségeseeknek mutatkozó újítások és változtatások meggondolt, fokozatos és tervszerű keresztülvitele ne volna üdvösebb, mint a rohamos hirtelenkedés.

Ám a kiszabott, rendes mederben folyó és kitüzött célját tapasztalatilag kipróbált módon követő működés egyes mozzanatai annál kevesebb anyagot nyujtanak egyhangu és bőbeszédű jelentésekre, mentől inkább mozognak előre kiszabott úton és körben, mentől kevésbé idézhetnek elő meglepő és előre nem látott, előre ki nem számított eredményeket. Az igazgató-választmány rendszeres működése harmincz éves folytonos működés után csakugyan el is jutott odáig a szabályszerű egyenletességig, a mely szorosan véve legszebb és legszabatosabb kifejezését lelné abban a kijelentésben, hogy úgy a testület, mint a felügyelete alatt álló tisztviselők lelkiismeretesen jártak el megbízásaikban, híven teljesítették kötelességöket, hogy intézetünk és gyűjteményeink szépen fejlődtek és gyarapodtak, hogy ezek a mellett, hogy az egyetemi tanításnak szolgáltak, elevenen mozgó irodalmi munkásságnak is szolgáltattak tetemes anyagot, és a körülményekhez képest elég áttekinthető módon vannak rendezve arra, hogy bennök és rajtok tanulmányokat tenni lehet, szóval, hogy minden úgy folyt, a mint a szabályok és útasítások szerint folynia kellett; s azt annál inkább jelenthetnők így, mivel az egyes gyűjteményekről szóló jelenlések és a szakosztályok jelentései úgy is kiterjednek a megkívántató részletekre.

Még is a forma kedvéért némi részletezést ez a jelentés is követel. A t. közgyűlés asztalára letett jegyzőkönyv kimutatja, hogy az igazgató választmány az 1889-ik évben 10 ülést tartott, a melyben 133 ügydarabot tárgyalt és 189 határozatot hozott.

A midőn azonban most elő kellene sorolni azokat a legnevezetesebb mozzanatokot, a melyek e határozatokat előidéztek vagy bennök elintézést nyertek; az igazgató választmány kénytelen a jelentéseiben eddig követett sorrendet megfordítani és azon kezdeni, a min rendesen végezni szokta: a szomorú jelentésen.

E tekintetben az 1889-ik év, egyletünk és intézetünk fennállása 31-ik éve, valóságos gyászévvé vált. Nem csak hogy ez év, mindjárt

elején, egyik alelnökünkötől fosztott meg, a kinek helyét azonban már a múlt évi közgyűlés igen szerencsés választással be is töltötte, a vége felé és pedig október 12-én elhunyt egyleti pénztárnokunk: Móricz István is.

A gyászbesetről oly jókor értesültünk, hogy az ellenőr és a titkár alig pár órával a néhai kimulta után, már megjelenhettek a boldogult szállásán, és ott együttesen a róm. kath. egyházközség és a Szt.-Erzsébet aggház képviselőivel lajstromba szedhették és átvehették az ott leledző összes pénzeket és értékeket, a melyeket aztán pecsét alatt ideiglenesen elhelyeztek a róm. kath. egyházközség pénztárszekrényében. Az igazgató választmány nem mulasztotta el leróni a kegyelet adóját a boldogult gyászravatalán és végtiszteleténél, azután a november 6-diki ülésen jk. 157. sz. alatt hozott határozatával, elfogadván Cseh Lajos tagtárs nemeslelkű ajánlatát, a melylyel késznek nyilatkozott a pénztárnok teendői teljesítésére a közgyűlésig oly feltétellel, hogy a pénztárnoki fizetés ez idő alatt a boldogult pénztárnok özvegyének járjon ki; a nevezettet, mint helyettes pénztárnokot az ellenőrrel és titkárral és az egyleti ügyvéddel küldte ki a pénztár számbavételére és a helyettes pénztárnoknak átadására. A bizottság november 9-én abban a vegyes bizottságban, a mely a néhai Móricz István keze alatt volt különböző pénztárak vagyonát elkülönítette, részt vett, ott a Múzeum-Egyletet illetőket átvette és azonnal részletes összeírás mellett át is adta a helyettes pénztárnoknak; azután a számlakönyvek szerint az összes számadásokat október hó 12-ik napja szerinti állapotban lezárta, és e zárlat szerint apróra számba vette az összes pénztári vagyont, a mely számba vételnél kitünt, hogy nem csak semmi hiány se mutatkozott, hanem a készpénzkészletben 244 frt 64 krral több volt, a mely többlet, a mint utólagosan kitünt, az elkülönítésnél történt vétségéből származott, ugyanannyi hiány mutatkozván egy másik pénztárnál. E szerint ez összeget ki kellett volna adni az özvegynek; mindazonáltal az igazgató választmány sem ezt a többletösszeget, sem a néhai pénztárnoknak 1008 frtnyi óvadékát nem adta ki, fenhagyván ezt a közgyűlés határozatának, a mely az évi zárszámadás alapján a volt pénztárnoknak a felmentvényt, fel fogja szabadítani ez összegeket.

Azóta pénztárunkban az a változás történt, hogy a szakosztályok a magok átalányait saját kezelés alá vevén, ezek számadásai már nem szerepelnek az egyleti pénztárnok teendői közt; továbbá hogy a székely történelmi díjalapot, a mely mint letét volt pénztárunkban elhelyezve, az alapkezelő bizottság kívánatára kiadtuk, és így ez a letét se szerepel többet a mi számadásunkban.

Igen természetes, hogy már most a t. közgyűlés van hivatva a további intézkedések megtételére. Az igazgató választmány ezekre nézve azt indítványozza, hogy a t. közgyűlés a néhai pénztárnok részére hozza meg a felmentő határozatot és hatalmazza fel az igazgató választ-

mányt a még benn levő óvadék és pénztöbblet kiadására; azután hagyja jóvá a válaszmány intézkedését a helyettesítés iránt, és adja meg a beterveztett zárszámadás alapján a helyettes pénztárnoknak is a felmentvényt, és végre tegye meg intézkedéseit a pénztár jövőbeli kezelése iránt.

Ez utóbbira nézve újból szóba jött az az indítvány, hogy az egylet ne tartson többet külső pénztárnokot, hanem adja át a pénztára kezelését valamely jóhitelű pénzügyintézetnek. Az indítvány pártolói ezt azzal indokolták, hogy ily kezelés mellett az egylet vagyona nagyobb biztonságban volna, a kezelés meg tetemesen olcsóbb volna. Ezzel szemben azt hozták fel az indítvány ellenfelei, hogy a biztonság tekintetében az eddigi kezelés mellett harmincz évi tapasztalás eléggé bebizonyította, hogy semmi kívánni való nincs, az ellenőrzés gyakorlat útján kifejlesztött módja teljes biztosítékot nyújt arra nézve, hogy még a legcsekélyebb rendetlenség vagy hiány is azonnal kiütné magát, a megtakarítás pedig, a mely a kezelés olcsóságából származnék, oly jelentéktelen, hogy ezért nem érdemes az alapszabályon változtatni, annyival kevésbé, mivel az egylet vagyoni állapota az ily fillérekedő takarékossgot éppen nem sürgeti. Mindazonáltal kötelességének tartotta az igazgató válaszmány kérdést intézni a pénzügyintézetekhez az iránt, hogy az egyleti pénztár kezelését mily feltételek mellett volnának hajlandók elvállalni.

Az egyik tekintélyes pénzügyintézet válaszul beküldte nyomtatott ügyrendjét, a melynek ide vonatkozó határozmányai szerint „kezelési letétbe” venné vagyonunkat, mint ilyet bécsi vagy budapesti főintézetében helyezni el, és az egyletnek a kamatokat akár készpénzben, akár checkek alakjában rendelkezésére bocsátaná. Ez nagyon csekély díjért történnék. csak $\frac{1}{2}$ ezredet venne, tehát 200,000 frt kezeléseért összesen 100 frtot. Ám világos, hogy ez a pénztárnoki teendőknél éppen legcsekélyebb része, és az egyleti alapok illetően letétele általában nem tenné feleslegessé az egyleti pénztárnokot, mivel a részletes fizetések és felhajtások eszközölésére és a számadások összeállítására az intézet éppen nem válalkozhatik.

A másik pénzügyintézet írásban oda nyilatkozott, hogy átveszi a pénztár kezelését a fennálló útasítások szerint évi 400 frt általány díjért.

Ezeket fontolóra véve és tekintve, hogy az egyleti pénztárnok teendői ez idő szerint nem akkorák, hogy egy ember erejét és idejét igénybe vegyék, hanem csak mellékfoglalatosságot adna egy különben másutt is alkalmazott egyénnek, az igazgató válaszmányt azt ajánlja a t. közgyűlésnek, hogy először is szabja meg határozatilag a pénztárnok állandó és rendszeresített fizetését évi 400 frtban minden mellékjövedelem nélkül, fenntartván a kezelés és ellenőrzés eddig kipróbált rendszerét a fennálló útasítások szerint; határozza el, hogy a leendő pénztárnok 1000 frt évi óvadékot tartozik nyújtani és azután válaszsza meg az egyleti pénztárnokot az alapszabályok értelmében.

A múlt évi közgyűlés tanúja volt a néhai gróf Mikó Imre emléke leleplezésének; az utólagosan összeállított végelszámolás szerint ez emlék, beleszámítva az 1886. és 1887. években a talpazatnak való alkalmas hazai kőnem keresésére tett költségeket, valamint a leleplezési ünnepély rendezése és az emlékkönyv. kiállítása költségeit is, az emlék belekerült 5230 frt 43 krba, tehát csak 230 frt 43 krral többbe, mint az e célra előre szánt 5004 frt, a mi igen csekély többlet, főleg, ha meggondoljuk, hogy csak a nyomtatványok 213 frt 70 krt vettek igénybe.

Igen nevezetes változás intézetünkre az, a mely az egyetemen az állattani tanszéken történt. Köztudomású dolog, hogy dr. Entz Géza, az e tanszéken működött kitűnő szakférfiú a múlt tanév végén eltávozott a fővárosba; a megüresedett tanszéket mint helyettes dr. Koch Antal foglalta el, és mint ilyen elvállalta az állattani gyűjtemény felügyeletét is: most már dr. Apáthy István személyében méltó utód foglalta el a tanszéket és a fennálló szerződés értelmében, mint az állattan tanára, egyszersmind az állattani gyűjtemény főörvé is lett, és mint ilyen, át is vette a gyűjteményt és el is foglalta helyét az igazgató választmányban.

Az üresedés tartama alatt a gyűjtemény elvesztette buzgó őrségét Klier Jánost is, a ki 1889 december 16-án húnyt el hosszas és kínos betegség után. Állomása betöltése egyik tárgya a mai közgyűlés tárgysorozatának.

E személyváltozás kapcsában legyen itt megemlítve, hogy az igazgató választmány dr. Koch Antalnak, a mikor a kormány megbízásából a párisi világtárlatra utazott, a maga részéről is 200 frtnyi segílyt utalványozott, hogy ottani tartózkodását továbbra nyújthatva, a keze alatt levő gyűjtemény gyarapítása érdekében is felhasználhassa; dr. Ternér Adolfot pedig kiküldte a hideg és meleg Szamos vízterületéhez tartozó hegység felvételére, és e célra neki 400 frt útiköltséget utalványozott.

Az apahidai kincslelet megvásárlásáról is kell itt megemlékezni. A 6952 frt 39 krnyi vételár sokkal nagyobb volt, hogysem a költségvetés keretén belől lehetett volna fedezni; az igazgató választmány azért elhatározta, hogy ez összeget az ez idő szerint úgyis határozott rendeltetés nélküli aranyalaphól veszi kölcsön, és ez értelemben útasította a pénztárnokot a kifizetésére; de minthogy az arany-alapnak nem volt akkora készpénzkészlete, a pénztárnok az összeget az alaptőke készletéből vette ideiglenesen; időközben meggyőződván az igazgató választmány, hogy ez a mívelet pénzügyünket egyáltalában nem zavarja, sőt még azt az előnyt is nyújtja, hogy így nem kell kamatot külön megtéríteni, meghagyta e tartozást az alaptőke rovására, és elhatározta, hogy a lehető legrövidebb idő alatt helyre pótolja; ily pótlásra már a költségvetés idei maradványából is lehet legalább 1500 frtot fordítani.

Mint nevezetes mozzanatait, a múlt év történelméből még a következőket kell kiemelni:

A választmány lépést tett volt az iránt, hogy a néhai trónörökös természeti gyűjteményeiből egy pár emléktárgyat nyerjen. Minthogy a hagyaték iránt azonban már eleve úgy volt intézkedve, hogy a gyűjtemények a bécsi muzeumokba jussanak, eredménye nem lehetett kérésünknek.

A juliusi rendes gyűlésre leérkezett Ő cs. és ap. kir. Felsége köszönete a néhai trónörökös elhúnyta alkalmából fölterjesztett részvétratra.

Octóber 2-ikára leérkezett a múlt évi közgyűlésen választott másodalelnök Mlgos Szász Domokos ur e minőségben való legfelsőbb megerősítése.

A múlt nyáron felhasználta a választmány Moretti festmény-restaurátor Kolozsvárt tartózkodását arra, hogy a birtokunkban levő festmények egynehányát kíséreltképpen restauráltassa. A helyreállítás kitűnően sikerült és aránylag kevés költséget vett igénybe, a melyet a régiségtár átalányából könnyen lehetett fedezni. Igen kívánatos, hogy a még nem restaurált képeket is felújíttassuk, s csak az a kár, hogy nem bírjuk meglevő kevés képeinket, a melyek közt azonban egynehány igen becses darab van, czélszerű helyiségben felállítani.

Még egy nevezetes ügy az alsó szén-utczai 13. sz. telek ügye, a mely iránt azonban külön indítványt fog az igazgató választmány előterjeszteni.

És most nincs egyéb hátra, mint hogy kegyeletesen emlékezzünk meg azokról a halottainkról, a kik még eddig nem voltak említve. Számra nem sokan vannak már hátra, de egyenként mindannyian súlyos veszteségek. Alapító tagjaink közül ez évben a múlt évi közgyűlés óta elvesztettük Dózsa Dánielt, dr. Hintz Györgyöt és legújabban báró Orhán Balázst; az igazgató választmány sorából kihullott dr. Éltés Károly. Emlékbeszédekre nem terjedhet ki e jelentés, de a mikor kénytelen a nevek pusztá elősorolására szorítkozni, még is oly neveket örökít meg az egylet évkönyveiben, a melyek magokra oly fénynyel állanak ott emlékezetünk láthatárán, hogy külön dicséret nélkül is megakad rajtok a szem. Legyen nekik jutalmok érdemök szerint; mi sohajtva áldjuk emléküket és óhajtuk, hogy mindig ily tagokkal áldja meg a Gondviselés együletünket.

Méltóztassék meghallgatni még a részletes jelentéseket és azok alapján intézkedni a jövő iránt.

A közgyűlés a jelentést helyeslő tudomásul vevén, annak értelmében a pénztárnoki állást 400 forint fizetéssel rendszeresítve, a jelen közgyűlés folyamán betöltendőnek határozta. A pénztári kimutatás kinyomatott s a tagok közt szétosztatott. A számadásvizsgáló bizottság jelentése szerint a pénztárt teljesen rendben találta. Mórítz István pénztár-

nok közbejött halála folytán a pénztár kezelésével ideiglenesen megbízott Cseh Lajost a szokott fenhagyással a számadás terhe alól fölmenté és az önként minden tiszteletdíj nélkül fölvállalt tiszt teljesítéseért neki jegyzőkönyvileg fejezte ki köszönetét a közgyűlés. A vizsgáló bizottság ismételten hangsúlyozta az évek óta szokásos könyvkezelés nehézkességét, egyszersmind indítványozta, hogy az új pénztárnok választásával egyidejűleg intézkedjék a közgyűlés az eddigi könyvvezetés reformja iránt.

A közgyűlés ez indítványt el is fogadta és a gyűlés folyamán megválasztott új pénztárnok dr. Békéssy Károly megbízott, hogy szakértők meghallgatásával tegyen a választmánynak a könyvvezetés módosítása iránt javaslatot. Egyúttal konstatáljuk, hogy az egylet vagyona 1889 végén **234,391** frt **21** kr. Megjegyzendő, hogy a Mikószoborra a közalapból vétetett 3775 frt 56 kr.; az apahidai leltre 6952 frt 30 kr. Innét érthető, hogy a köztvagyon apadást mutat; de a közgyűlés a költségvetés tárgyalása kapcsán a restitutio iránt megtette intézkedéseit. Következtek a gyűjtemények állásáról szóló jelentések.

a) Jelentés a könyvtár állásáról.

Tisztelt Közgyűlés!

Egyesületünk könyvtárának mult 1889. évi állapotáról szóló jelentésemet van szerencsém a következőkben előterjeszteni.

Könyvtárunk a mult évben a hazai tudományos intézetek, hatóságok és magánosok adományaiból, valamint a külföldi tudományos társulatok kiadványainkért cserében megküldött nyomtatványokkal 548, vétel útján a 3000 frt évi átalányból 485, és így összesen 1023 kötettel gyarapodott. Minthogy azonban az adományok közül 41 kötet a felesleges duplumok számát szaporította, a valódi gyarapodás 982 kötetet tett, melylyel könyvtárunk létszáma a lefolyt év végén 46,720 kötetre emelkedett.

Van ezenkívül még, — miután a régiebb évekről gyűlt s java részében kiválogatott s eladás vagy csere útján értékesített duplumokból fönmaradt s úgyszólván csak a drága helyet foglaló tömeget sikerült a közelebbi napokban egyik könyvárusnak eladnunk — a közelebbi években gyűlt mintegy 500 kötet duplumunk, melyek csere vagy eladás útján értékesíthetők lesznek. Az eladott duplumok által elfoglalt hely megnyerésére már is túltömött könyvtári helyiségünkben igazán szükségünk volt, mert csak így vált lehetővé, hogy a jövő egy-két évi gyarapodást elhelyezhessük.

A könyvek beszerzésében, könyvtárunk fölodatát tartva szem előtt, a szélesebb körű Magyarországra s különösen a régi Erdélyre vonatkozó munkák, a magyar irodalom jelebb termékei és a gyűjteményeink mellett használt kézikönyvtárak hiányait pótló fontosabb szakművek bevásárlására volt a főszűly fektetve.

Régi magyar nyomtatványaink gazdag gyűjteménye vétel útján egy helybeli antiquariustól Comenius Orbis Sensualium című három nyelvű (latin-német-magyar) szebeni 1684-iki eddig teljesen ismeretlen kiadásának egyetlen szép példányával, Szabó János körös-tarcsai ev. ref. lelkész és esperest adományából pedig Vásárhelyi Gergely Bécsben 1604-ben nyomtatott igen ritka Catechismusának csonka példányával gyarapodott.

Az adományok közül, mint különösen becses emelhetem ki néhai Rónay Jácintnak kézirat gyanánt csak 10 példányban nyomtatott „Naplótöredékek“ című munkáját, 8 díszes kötetben, melynek egyik példányát a szerző végrendekezése szerint a pannonhalmi apátúr volt szíves könyvtárunknak megküldeni.

A múlt évi gyarapodás az alapezím tárba be van igtatva és el van helyezve: de könyvtárunk szakcímzéi sok időt és munkát kívánó szerkesztése még mindig befejezetlen: miután az egyetemi és muzeumi könyvtár mellett alkalmazott személyzet a mindennapi végzendők és a könyvtári forgalom ellátására is alig elégséges, úgy, hogy a tisztai személyzet egyik-másik tagjának gyakran történt s hosszabb betegeskedése következtében a szakcímzék hátralékának földolgozását végrehajtani nem lehetett. Igyekezni fogok e hiányt a szünidő alatt lehetőleg pótolni s szükség esetében kérni fogom egy ezen célra ideiglenesen fölveendő alkalmas munkaerő segítségével a fölhasználását.

Kézirattárunk a múlt évben egy XVI. századi eredeti oklevéllel, s néhai gróf Lázár Miklós kéziratának, okleveleinek és saját dolgozatainak s jegyzeteinek tekintélyes tömegével gyarapodott, melyeket boldogult alapító tagtársunk még életében intézetünknek adományozott, de haláláig magánál tartott s folyvást gyarapított. Ezen tömeg rendezését, osztályozását, lajstromozását befejezni még nem érkezhettvén, arról részletes jelentést csak a jövő évi közgyűlésnek tehetek.

A kézirattár rendezését, melynek munkája más segéderő hiányában egymagamra nehezedik, a múlt évben is folytattam; gróf Kemény József nagybecsű gyűjteményének lajstromozását csaknem teljesen befejeztem; a kézirattárunkban létező eredeti okleveleknek a legrégebb kortól 1540-ig terjedő kivonatait elkészítettem s a szaktudósok használatára nyomtatásban is közzétettem, melynek legközelebb megjelent példányát van szerencsém ezennel bemutatni. Hasonló módon szándékozom a gr. Kemény József, gr. Kemény Sámuel, gr. Mikó Imre, Mike Sándor és mások nagybecsű gyűjteményeivel kézirattárunkba került hazai scriptorok kézirati munkáit is lajstromozni s azok jegyzékét is a tudomány szakembereinek használatára nyomtatásban közölni.

Az egyetemi könyvtárral közös olvasótermünkben, mely szabályszerint ünnep- és vasárnapokat kivéve naponként 5 órán át, a nyári szünidőben pedig hetenként 2 nap egy-egy óráig állott nyitva, az olvasók legnagyobb része, mint elébb, úgy most s az egyetemi hallgatók

köréből került ki s naponként átlag 60 körül állott; házi használatra pedig leczkekönyveik letétele mellett az egyetemi hallgatók közül 335-en vittek ki az év folyamán könyveket. Egyleti életünk fejlődésével s a Kolozsvárt folytonosan emelkedő irodalmi tevékenységgel együtt növekedett azon tudományról foglalkozó szakemberek száma, kik könyvtárunk használatát igénybe vették, s nemcsak az erdélyrészi, hanem távolabb vidéki tanintézetek tanárai is mind gyakrabban használták, az intézetek igazgatóinak jótállása mellett, különösen az Erdély multjára vonatkozó munkákat, melyekben könyvtárunk hazánk közkönyvtárai közt kétségtelenül az első helyen áll. Kézirattárunkból is a m. nemz. muzeum és a budapesti egyetem, valamint a szász nemzeti levéltár, igazgató válaszmányunk engedélyével több eredeti kéziratot és oklevelet használt, melyek egyrésze különböző szakfolyóiratokban már is megjelent, vagy legközelebb közzé lesz téve.

Ha e szerint könyvtárunk gyarapodására s arra a hatásra, melyet könyvtárunk a nemzeti tudományos élet emelkedésére gyakorolt, megelégedéssel tekinthetünk vissza, éppen oly aggodalommal tekinthetünk a jövő elébe. Könyvtárunk helyisége ugyanis az egyetemi és muzeumi könyvtárak 18 évi folytonos gyarapodásával annyira megtelt, hogy a a fölözlatott szebeni jogakadémia könyvtárából egyetemünk részére legközelebb átvett mintegy 4500 kötet elhelyezése is gondot ad, egy pár év mulva pedig teljességgel nem rendelkezhetünk a folytonos gyarapodásra szükséges helyre, a mi a könyvtári kezelést már is érezhetően megnehezíti. A mostani helyiség továbbá, melynek igen lényeges hiánya hogy a tudományos folyóiratok rendben tartására s a tanárok és szakemberek használatára külön olvasó és dolgozó szoba berendezésére gondolnunk sem lehet, fűthetetlen lévén, télen átal, melyet nálunk 5—6 hónapra számíthatni, oly jéghideggé válik, hogy hosszabb időt kívánó könyvtárrendezési munkálatot végrehajtani ezen évszakban teljes lehetlenség, s csak a mindennapi könyvtári forgalommal járó halaszthatatlan munka is, a 18 évi szomorú tapasztalás szerint, a könyvtári személyzet egészségének veszélyeztetésével, gyakori betegeskedéssel jár és így a teendőik pontos végrehajtásában gyakran hátramaradást okoz. Nem mulaszthatom el azért a tisztelt közgyűlést ismételve fölkérni, méltóztassék a nmélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter urat indokolt fölterjesztésében újlag megkérni, hogy ezen rövid időn tarthatatlanná válándó helyzet megorvoslása végett egy új, alkalmas, úgy a mai kor igényeinek megfelelő, mint a jövő gyarapodásra számított külön könyvtár épület minél előbb leendő emelésére a szükséges intézkedéseket megtenni, s ez által úgy az egyetemi oktatás, mint a nemzeti közmívelődés érdekét határozottan előmozdítani méltóztassék.

Szabó Károly.

b) Az ellenőrködő bizottság jelentése.

Tekintetes Múzeum-egyleti közgyűlés!

Tisztelettel alulírottak a múlt évi közgyűléstől kapott megbízásunk és a titkár úr fölhívása következtében megjelentünk egyesületünk könyvtárában, s azt — a menynyire egyes próbák útján meggyőződhattünk, — a legjobb rendben és hiány nélkül levőnek találtuk.

A levéltár regisztrálása, kellő személyzet hiánya miatt, még nem történhetett meg.

A tekintetes közgyűlésnek Kolozsvártt, 1890. ápr. 26., alázatos szolgálai Szinnyei József dr., Concha Győző, Szász Béla.

A könyvtár czélszerűtlen épülete, túlszűfolt állapota, melyet a többi gyűjteményekről szóló jelentések is magukra nézve szintén nyomtatékosan hangsúlyoztak, a közgyűlést egy nagy jelentőségű indítvány elfogadására vezették. Indítványba hozták, hogy a Múzeum-Egylet ajánlja föl a vallás és közoktatásügyi miniszter ő nagyméltóságának az egylet összes vagyonát a könyvtár és a gyűjtemények számára föllálandó, a kor színvonalának megfelelő palota építésére 5% kamatozás kikötése mellett. A közgyűlés e határozatának végrehajtását a választmány sürgősen eszközölte. Egy küldöttség kereste föl a minisztert az ország székhelyén a Múzeum-Egylet e nagylelkű határozata értelmében szerkesztett választmányi fölirat átadása végett.

A növénygyűjteményről szóló jelentést, melyet dr. Kanitz Ágoston egy. ny. r. tanár készített, titkár olvasta fel. Az ásványtani gyűjteményről szólót dr. Koch Antal; az állattárról szólót dr. Apáthy István, a dr. Entz Géza távozása folytán üresedésbe jött állattani tanszék tanára olvasták fel. E jelentéseket, valamint az ellenőrző bizottságokéit a közgyűlés helyeslő tudomásul vette. Álljanak itt egész terjedelmében a szakosztályokat közvetlenebbül érdeklő jelentések.

c) Jelentés a régiség és éremtárról.

Tisztelt közgyűlés!

A midőn a gondjaimra bizott gyűjteményről teszem meg évi jelentésemet, mindenek előtt meg kell emlékezni arról az ígéretről, a melyet a múlt évi közgyűlésen az iránt tettem, hogy a lehető legrövidebb idő alatt összeállítok egy kalauz-féle könyvecskét azok számára, a kik magyarázó kísérelő nélkül magokra akarják megszemlélni a gyűjteményt.

Az ily kalauz bizonyára nem lehet olyan lajstrom-féle összeállítás, a mely darab és szám szerint elősorolja a szemlére kiállított tárgyakat, minden szám alatt egy-egy czímet és egy-egy nevet jelölve ki, mint pl. egy-egy képtárlat tárgyjegyzéke; de nem is szorítkozhatik csupán az u. n. legnevezetesebb és legérdekesebb tárgyak szemelvényes

kiemelésére, mint pl. az a kalauz, a melyet a nemzeti muzeum régiség-tára bejáratánál árulnak; mert az ily sokféle és változatos tárgyakból álló gyűjteményben ki tudná előre megmondani, hogy egyik-másik látogatóra nézve mi a legérdekesebb, mi a legnevezetesebb? Hiszen elkezdve azon az iskolás gyermekek, a kit a csupa kíváncsiság visz oda, egészen addig a szaktudóság, a ki már előre tudja, mi érdekli és a kalauzból csak azt kívánja megtudni, hogy ezek az őt érdeklő tárgyak hol állanak a gyűjteményben, nagyon sokféle igény nyilvánul a látogató közönségben és az ez irányban tett tanulmányaim és tapasztalataim arról győztek meg, hogy a czélnek tökélyesen megfelelő kalauz, a mely a mellett, hogy elegendő tájékoztatást nyújt, még se legyen túlságos terjedelmű és áru, nem oly könnyűszerrel tákóllható össze, a mint előbb gondoltam és ezért jobbnak láttam inkább egy kissé késni vele, mint hamarjában olyat adni, a mely nem felelne meg a látogatók méltányos igényeinek.

Ha ez a késelem egy tekintetben hátrány, más tekintetben nagy előnyére lesz a kiadandó kalauznak, mert bele fog mehetni az apahidai kincs. E kincs megszerzése kétségtelenül a legnevezetesebb mozzanat régiség-tárunk 1889-ki történelmében, nem csak azért, mivel már magában a tárgyak belértékével és műbecsével számot tesz, hanem főleg azért, mivel oly darabokkal gazdagította gyűjteményünket, a melyek európai hírűvé teszik.

Magától a kincs részletes leírásától felment az, hogy képekkel kísért részletes ismertetését közöltem az „Archaeologiai Értesítőben“ és egyletünk saját kiadványában is; de történt más úton is oly bemutatása, a mely hírét a tudományos világ minden részében terjesztette.

Ugyanis az u. n. őskori régészet és embertan művelői a múlt év nyarán congressusra gyűlvén Bécsbe, onnan Pulszky Ferencz meghívására tetemes számmal egy kirándulást tettek Budapestre. Ugyancsak Pulszky Ferencz felszólítására az igazgató választmány engedélyével én is felvittem Budapestre az apahidai leletet, és ott a nemzeti muzeum egyik termében az ugyanakkor ott kiállított szilágy-somlyói lelet mellett kiállítottam és bemutattam Németország kiváló tudósainak, a kik az elragadtatásig fokozódott érdeklődéssel és tetszéssel szemlélték, és a kiknek egyhangú ítélete az volt, hogy muzeumunk szerencsésnek mondhatja magát e kincs birtokában. Mindenfelől nyilvánult az az ohajtás, hogy bár galvanoplastikai utánzatokat nyerhetnének. Az országos iparművészeti muzeum galvanoplastikai műhelye éppen most készíti is ez utánzatokat a legnevezetesebb két tárgyról, az ezüst kantárol és az arany fibuláról.

Gróf Eszterházy János ajándékából birja gyűjteményünk azt a hat darab eredeti bélyeget, a melyet Warov németalföldi híres metsző készítetett a II. Rákóczy Ferencz emlékére vert gyönyörű három fémerhez. A nemzeti muzeum felkérésére a múlt nyáron felküldöttük ezeket a bé-

lyegek a körmöczbányai pénzverdébe, hogy ott velök a nemzeti muzeum és egynehány kiváló gyűjtő számára új fém példányokat verjenek. A bélyegek sértetlen állapotban vissza is jöttek.

Az egylet költségén eszközölt ásatásokból Herepei Károly tanár úr közbenjárása útján Nagy-Enyed vidékéről nyertünk egy sorozat őskori tárgyat, a mely ha nem tartalmaz is valami kiválóan érdekes és becses darabot, de minden esetre bőven megéri a rá fordított költséget.

Mint hogy más helyiség hiányában az egylet birtokában levő képek is ez idő szerint a régiségtár helyiségében vannak elhelyezve, meg kell itt említenem az e képeken a múlt év nyarán eszközölt restauratiót. Moretti ur, a ki ezt a restauratiót végezte, csupán a vegyszerekre és utazására tett saját költségei megtérítését kívánta, saját munkájáért és fáradságáért nem számított semmit, s így a képek felújítása aránylag csekély költséget vett igénybe, a melyet a régiségtár általánya fedezett; de a restauratio oly kitünően sikerült, hogy kívánatossá teszi a még nem restaurált képek folytatólagos felújíttatását, a mely a folyó év nyárára tervbe is van véve.

A gyűjtemény gyarapodását illetőleg az 1889 év egyetlen egy említésre méltó adományt se hozott; a mi keveset pénzen vásárolhatunk, azt is inkább csak azért vettük meg, hogy az illetőket, a kik az ily tárgyakkal kereskednek, intézetünkhez kecségtessük, mint azért, hogy valami érdekes új szerzeményre tehessünk szert. A kovásznai aranyrúd iránt tett lépéseink még eddig nem vezettek eredményre.

Mint rendszeren, úgy a múlt nyáron is a gyűjtemény nyitva volt a közönség számára, és a látogatás, főleg az apahidai lelet kiállítása óta, nagyon sűrű, az érdeklődés igen élénk volt. Kiváló látogatóink voltak a múlt évben: gróf Szapáry Gyula miniszter ur ő nmlga; dr. Voss Albert, a berlini ethnologiai muzeum igazgatója és dr. Grempler a boroszlói régészeti muzeum igazgatója.

A gyűjtemény rendezésében lényeges változás nem történt, de már oda jutottunk, hogy nem csak új szerzemények számára nem birunk helyet szorítani a már is zsúfolásig megtelt szekrényekben, hanem a már megszerzetteket se birjuk elhelyezni. Új szekrények számára pedig nincs hely. Ehhez járul, hogy a különben is északos oldalon és mélyen fekvő helyiségek évek óta nem lévén fűtve, mind nedvesebbé és pinceszzerűbbé válnak, úgy hogy a kiállított tárgyak is szenvednek és a benne tartózkodás még nyár közepén is egészségtelen.

Még csak azt említem meg, hogy római régiségeink ez évben a római magánrégiségekről tartott előadásaimnál tanszerekül is szolgáltak.

Kolozsvártt, ápril 25-ikén, 1890.

Finály Henrik.

d) Az ellenőrködő bizottság jelentése.

Tisztelt közgyűlés!

Tisztelettel alulirottak az 1889-ik évi közgyűlés által arra levén megbizva, hogy a muzeumi régiség és éremtárt megvizsgáljuk, miután e megbizásunkban eljárunk, a tapasztaltakról szerencsénk van jelentésünket a következőkben megtenni.

1. Az ügykezelést illetőleg megvizsgáltuk a beadványi jegyzőkönyvet és a levéltárt, a mely az 1889-ik évről 133 ügyszeret és 1890-ről Április hó 24-ig 39 ügyszeret foglal magában, nemkülönb a Muzeum-Egylet keletkezése óta egyben vezetett mutatókönyvet, végül a választmányi ülések határozatairól vezetett jegyzőkönyvet, a melyeket mind teljesen rendben találtuk.

2. Ugy a régiségtárban, mint az éremtárban elhelyezve levő régiség-tárgyak és érmekre nézve a lajstrom útmutatása szerint megtettük a szokásos kiszurási próbákat, és a megnevezett darabokat helyükön találtuk. A midőn ezeket tisztelettel jelentjük, egyúttal szerencsénk van a következő indítványunkat terjeszteni a tisztelt közgyűlés elé:

Ugyanis tudva van, hogy az állammal kötött szerződés értelmében a muzeum régiség és éremtára is átbocsáttatott a kir. tudományegyetem használatába. Ugy, de ez azon oknál fogva, mert a nevezett tárák az egyetemnél is ugyanazon ör kezelésé és felügyeltele alatt maradtak, a kinél előbb voltak, a darabonként való leltárszerű átadás mindez ideig meg nem történt.

Tudva van az is, hogy úgy a régiségtárról, mint az éremtárról elkészült és három példányban rendelkezés alatt álló lajstromok, úgyszólván, csak magánhasználatuak, a melyek még hitelesítve nincsenek. Végül

Tudva van az is, hogy az alapszabályok 48. §-a időről-időre a nevezett gyűjteményekben levő tárgyaknak egyenként való részletes számbavételét elrendelik, ezeknek alapján indítványoztuk, hogy:

Útasítsa a közgyűlés a választmányt arra, hogy ez a jelen év folyamán úgy a régiségtárt, mint az éremtárt vétesse részletes számbavétel alá és az azokról szóló lajstromokat hitelesíttesse.

Mely jelentésünk, illetőleg indítványunk megtétele után tisztelettel vagyunk a tisztelt közgyűlésnek Kolozsvárt, 1890. ápril 24-én, kész szolgálái Dr. Kolosvári Sándor, b. elnök, Dr. Farkas Lajos, Kovács Antal.

e) Szakosztályunk jelentése.

Tekintetes közgyűlés!

Az Erdélyi Muzeum-Egylet bölcs-, nyelv- és történettudományi szakosztályának 1889-ik évi működéséről és tevékenységéről a pártfogó egylet közgyűlésének van szerencsénk rövidbe foglalt jelentésünket a következőkben megtenni.

A szakosztály tevékenysége ez évben fokozottabb mérvet öltött. E tevékenység szülő bizonyosságul van szerencsénk a szakosztály kiadványainak IV. kötetét benyújtani, mely az előző köteteknél gazdagabb és tartalmasabb a dolgozatok számában és változatosságában: 35¹/₂ nyomtatott ívre terjed, tehát az előző kötetet két ívvel, a köteles ívszámot 5¹/₂ ívvel haladja meg. Van benne 18 szerzőtől 22 dolgozat és 31 közlemény, a múlt évben volt 12 szerzőtől 17 dolgozat. E dolgozatokból a túlnyomó rész magyar tárgyú; tisztán honismei és régészeti, melyek specialiter Erdélylyel foglalkoznak, van 7 közlemény. Szakosztályunk tagjainak száma újabbi időben örvendetesen halad. Ez év elején tett 126-ot, mely szám azóta is gyarapodott. Különösen kiemeljük és irodalmi munkásságunknak a magyar tudományos közvélemény előtt napról-napra emelkedését bizonyítja, hogy a magyarországi legtávolabb eső intézetek és tudósok jelentkeznek szakosztályi tagok sorába leendő felvételre.

Szakosztályunk működéséről szóló szakosztályi értesítők megtalálhatók a benyújtott kötet 89., 185., 268., 462. és 559 lapjain.

Szakosztályunk fölolvasó üléseit a helybeli Kereskedelmi Akadémia dísztermében, többször szép közönség előtt tartá meg. Tartott 11 szakülést, melyeken vagy a szerző, vagy a titkár felolvasott, illetve bemutatót 21 dolgozatot.

A szakosztály egyleti évétf. évi január 26-án tartott közgyűléssel zárta be, mely a tisztújítást a következő eredményyel ejté meg: Elnök lett ismét Dr. Szamosi János, alelnök újlag Dr. Szász Béla és titkár ismétlen Dr. Hegedüs István.

Választmányi tagok lettek: Dr. Felméri Lajos, Dr. Schilling Lajos és Dr. Erődi Béla.

A Múzeum-Egylet nagylelkű segélyét igyekezett a szakosztály minél tartalmasabb és buzgóbb munkássággal megérdemelni. E helyen is fogadja a tek. közgyűlés hálás köszönetünk kifejezését. Kolozsvárt, 1890. ápril 17. Dr. Szamosi János, e. i. elnök, Dr. Hegedüs István, e. i. titkár.

Mind e jelentések tudomásul vétettek.

Ezután az 1890. évi költségvetés állapotot meg; még pedig: 20.749 frt 50 kr bevétellel, 18.560 frt kiadással, 2.189 frt 50 kr pénztármaradékkal, s egyszersmind kimondatott, hogy e pénztármaradékból 1500 frt fordítatik az alaptőkéből vett előleg restitúciójára.

A közgyűlés a következő választásokat ejté meg. A választmányból kilépett négy tagot: gr. Esterházy Jánost, dr. Genersich Antalt, Parádi Kálmánt és dr. Szamosi Jánost ismét három évre megválasztá; az elhunyt dr. Éltes Károly helyére dr. Biró Béla kolozsvári apát-kanonokot választá meg a hátralevő egy évre.

Pénztárnoknak a közgyűlés — mint jeleztük — Dr. Békéssy Károlyt, állattári segédörnek Dr. Bálinth Sándort választá meg.

II. Szakülések.

III. Szakülés 1890. ápril 27-én.

Elnökölt dr. Szamosi János, jegyzett a titkár. Tárgyak voltak:

Dr. Széchy Károly szakosztályi tag felolvasta „A kolozsvári képkiallítás“ cz. tanulmányát, melyben méltatván a M. Képzőművészet által a husvétii ünnepek alkalmával rendezett képkiallítás jelentőségét, az esztetikai képzés tekintetében tárgyalta a fontosabb képeket, jellemezte a bécsi és müncheni festészeti akadémiák hatását festőművészeinkre. A felolvasás több, mint másfél óráig kötö le a közönség figyelmét, mely a felolvasást megéljenezte.

Titkár rövid jelentést tett

Téglás Gábor szakosztályi tagnak: Újabb adalékok Dácia felirattanához cz. értekezéséről. Ez értekezés, mely kiadványunkban fog megjelenni, több oltárkö feliratát közli; ezek közt nem csak Mars, Jupiter, Diana. Liber ismert római isteneknek, de egy pár syr istennek, így Malagbelnek szentelt oltárkö feliratot. Ez értekezés legérdekesebb pontja volt a Tab. Peutingeriana n jelzett Blandiana dáciai hely kimutatása iránti vélelem.

IV. Szakülés 1890. jun. 1-én.

Elnökölt dr. Szamosi János szakosztályi elnök, jegyzett Hegedüs István szakosztályi titkár. Tárgyak voltak:

Petrán József szakosztályi tag felolvasta: Kolozsvár a kulturáért cz. értekezését, melyben statistikai tanulmányok alapján tünteti ki, hogy e város részint maga, részint benne az állam és felekezetek közel félmilliót fordítanak évenként a közmívelődési intézetek fentartására, mi majdnem tíz millió tőkének felel meg. — Dr. Lázár Gyula szakosztályi tag felolvassa: A temesi bánóság és Szerbia kormányzása a passaroviczi béke után cz. tanulmányát, melyben a török kézről visszahódított emez országrészeknek a katonai kormány alatti állapotát, viszontagságait, fejlődését, az elkövetett közgazgatási, politikai vétségeket, másfelől kivált Szerbia katholizálására irányzott törekvéseket és ezeknek a belgrádi béke után bekövetkezett meghiusultát eddig föl nem használt adatok alapján tárgyalta.

Dr. Werthner Antal vendég: Árpádházi Margit, görög császárné Thessalonich kormányzója cz. nagyobb terjedelmű értekezését, melynek érdekes mozzanata volt Margitnak, III. Béla király leányának harmadik házassága a Szt.-Omeri-család egyik tagjával, mely házasságból született az a Vilmos, kinek sírirta Spalatoban van, mely szerint IV. Béla Margit leányát jegyezte el, de mielőtt elvehette volna, meghalt 1242-ben.

Mind ez értekezéseket a jelen voltak tetszéssel fogadták.

Az 1890. ápril 24-től fogva történt befizetések kimutatása.

Dr. Békéssy Károly 1889.	3.—
Dr. Czirbusz Géza 1890.	3.—
Fazakas József 1890.	3.—
Geréb Márton 1890.	3.—
Dr. Gergely Sámuel 1890.	3.—
Kiss Sándor igazg. 1890.	3.—
Kovács János igazg. 1890.	3.—
Zoványi Jenő 1890.	3.—
Dr. Boros Gábor 1889.	2.—
Szilágyi Gyula 1889, 1890.	4.—
Dr. Breán Kázmér 1887, 1888, 1889.	6.—
Wieder Gyula 1890.	2.—
Nagyváradai állami főreáliskola 1886—90.	10.—
Gurnesevits Lajos 1889.	2.—
Miskolczi ev. ref. főgymn. 1889, 1890.	4.—
Dr. Mika Sándor 1887, 1888.	4.—
Szatmári kir. kath. főgymn. 1889, 1890.	3.50
Dr. Óvári Kelemen 1890.	3.—

Kolozsvárt, 1890. június 26.

Dr. Szamosi János.